

INGEZONDEN.

PROF. NOLEN OVER SANATORIA.

De rede van prof. NOLEN, in het vorig *Tijdschrift*-nummer afgedrukt, bevatte geen enkel woord over de waarde van de sanatoria voor longlijders in den strijd tegen de tuberculose. Daarom vroegen enkele aanwezigen, o. a. dr. vos, jhr. DE RANITZ, naar de meening van den redenaar aangaande het nut der sanatoria, zoowel voor het individu als voor de bestrijding der tuberculose in het algemeen. Tot veler groote verwondering bleek prof. NOLEN niet ingenomen te zijn met de uitkomsten der sanatoriabehandeling: de patiënten zouden er evenzeer „met rhonchi” uit terugkeeren, als zij er heengegaan waren.

Deze uitspraak van iemand als prof. NOLEN, die zelf een werkzaam aandeel heeft gehad in de oprichting van een of meer sanatoria, moet de tegenstanders der sanatoriumbehandeling wel zeer welkom zijn, en zal de lautheid waarmede nu enkele artsen hun patiënten deze behandeling onthouden, niet weinig vermeederen. Daarom zij het mij vergund aan te toonen, dat niet veel meer dan een lapsus aan prof. NOLEN parten gespeeld heeft, een in de hitte van het debat ontvallen gezegde, dat de bestrijding der tuberculose slechts kwaad kan doen.

Prof. NOLEN beweerde bij de uit een sanatorium ontslagenen geen verbetering der plaatselijke verschijnselen te hebben zien optreden, terwijl hij in één adem verzekerde te *gelooven aan het ontstaan van nog meer sanatoria in ons land*, zoodra de ziekte-verzekeringwet tot stand zou zijn gekomen. Dit is immers in Duitschland ook het geval geweest, omdat de verzekeringsmaatschappijen zelf groot geldelijk voordeel voor zich verwachten van de verpleging van hun tuberculose-lijders in de sanatoria: de rente-trekkers zijn spoediger weer aan het werk dan bij behandeling buiten de sanatoria. Dit feit, dat zelfs kooplui (de verzekeringsmaatschappijen) voordeel zien van de verpleging hunner rente-trekkers in het sanatorium, in die mate dat ook prof. NOLEN daarop zijn voorstelling grondt over de oprichting van nog vele sanatoria na het in werking treden van een ziekte-verzekeringwet, *dit feit en zijn voorstelling* zijn geheel in strijd met zijn meening over den invloed van sanatoriumbehandeling op de plaatselijke aandoening 1).

Bovendien weet ik met zekerheid, dat prof. NOLEN's *meening althans met een deel zijner waarnemingen in strijd is*. Herinnert hij zich niet de hoeveelheid rhonchi bij een hem verwanten lijder, die bij vertrek uit het sanatorium geen enkelen rhonchus had, en sedert hersteld bleef. Evenzoo den Leidschen politie-agent, die met een massief infiltraat binnenkwam en het sanatorium zonder rhonchi verliet. Evenzoo den Leidschen bakker, die cyanotisch en bijna hopeloos met veel rhonchi werd opgenomen en ook zeer tot onze verwondering klinisch geheel hersteld is. Dergelijke gevallen moet prof. NOLEN

1) Er was in de bijna verlopen vergadering van Zondag 15 Maart geen gelegenheid hierop te wijzen, zoodat ook de vraag van dr. vos niet meer gehoord werd: waar en onder welke behandelingswijze wordt zooveel arbeidskracht teruggegeven aan dikwijls vrij-ernstige lijders als in het sanatorium?

in zijn privaat-praktijk zoowel als in het consultatie-bureau ook als uitslag van behandeling in andere sanatoria gezien hebben. Ik noem slechts de lijdens, die wij beiden kennen. Voorts zou het Utrechtsche consultatie-bureau kunnen getuigen van de afwezigheid van rhonchi en een geheel terugkeeren der werkrachten bij verschillende spoorbeambten, die zij vóór de opneming en na het ontslag uit het sanatorium konden controleeren.

Vele artsen hebben eveneens het herstel van plaatselijke afwijkingen bij hun lijdens waargenomen, ten bewijze waarvan zij herhaaldelijk uit hun praktijk verscheidene patiënten naar een sanatorium verwijzen. Vóór den aanvang der vergadering herinnerde mij een collega uit Sneek er aan, hoe al de (ongeveer 6 à 8) door hem ter opneming aanbevolen patiënten hersteld waren en het thans goed maken (hetgeen ik als een compliment voor zijn vroegtijdige diagnose aanmerkte), terwijl toch meer dan één zijner lijdens een groot aantal rhonchi bij opneming deden hooren. Deze boven aangeduide tegenstrijdigheden waren niet de eenige in prof. NOLEN's woorden. De opposenten verzuimden niet, op andere te wijzen: 1°. zijn besmettingsvrees met daaraan verbonden verplicht onderzoek op tuberculose van een geheele reeks van vrije menschen *tegenover* zijn niet-aandurven der verplichte aangifte; 2°. zijn „roepen” om sociaal-economische verbeteringen in ons land *tegenover* het non-possumus, dat volgens hem onze centrale vereeniging zou moeten uitspreken, waar het betreft aan te dringen op die verbeteringen; 3°. zijn verklaring dat patiënten en verpleegsters in ziekenhuizen door lijdens aan open tuberculose dikwijls besmet worden *tegenover* zijn volharden (zij het „vi coactus”?) in het verouderde stelsel van gezamenlijke zalen voor tuberculeuzen en andere patiënten. Het is alles vaag en onvast en inconsequent. Dit is jammer, want het heeft geschaad aan de zaak der tuberculose-bestrijding, waaraan wij allen willen medewerken.

Ik twijfel er niet aan, dat het Leidsche consultatie-bureau en de uitnemende „enquêtrice” goed werk leveren, maar het is toch mogelijk langs verschillende wegen een zelfde doel te bereiken: de sanatoria en de consultatie-bureaux kunnen elkaar aanvallen, wat in werkelijkheid reeds herhaaldelijk is geschied. Wij kunnen geen van beide missen in den strijd.

Dat er niet nog meer menschen om opneming in de sanatoria vragen, is grootendeels te wijten aan geldelijke redenen. De meeste lijdens in de sanatoria voelen er zich vooruitgaan en toenemen in arbeidskracht, en zij doen dit bij objectief onderzoek inderdaad. Een onpartijdige commissie, die alle patiënten vóór de opneming en bij veroorloofd vertrek zou onderzoeken, zou — ik ben er zeker van — de sanatoriumbehandeling als de meest werkzame aanmerken.

Amsterdam, 16 Maart 1908.

A. H. HAENTJENS.

KLINISCHE EN BACTERIOLOGISCHE DIAGNOSE VAN DIPHTHERIE.

Het lezenswaardig artikel van dr. W. POSTHUMUS MEYJES in n°. 12 van dit *Tijdschrift* geeft mij aanleiding tot het maken van enkele opmerkingen, die naar het mij voorkomt voor den praktischen geneesheer niet van belang zijn ontbloomt. Deze toch zou zich, geleid door het gezag van den schrijver, tot handelingen